

1914: VAN DE “BELLE EPOQUE” NAAR DE “GROOTE OORLOG”

VERZAMELD UIT 31 500 EDITIES VAN DE “GAZETTE VAN GENT”

In de drie voorgaande afleveringen belichtten we de sportieve kant van het Citadelpark via zowat alles wat destijds over de Wintervelodroom in de kranten verscheen. We richten nog een laatste maal de spots op die site, zij het om een totaal andere reden.

1914 zal voor immer verbonden blijven aan het uitbreken van de eerste “wereldbrand”, maar die kwalijke reputatie is enkel te wijten aan de tragische ontwikkelingen in de vijf laatste maanden van dat jaar. Daarvoor ging in Gent de euforie van de pas gesloten Wereldtentoonstelling kommerloos door en leek het alsof geen einde kon komen aan wat naderhand de “Belle Epoque” werd genoemd.

Men zou het niet meteen verwachten, maar ook binnen de afbakening van het stadspark was die bruuske overgang op doortastende wijze te merken...

23 januari 1914

Gisteren zagen wij dit opschrift in de trams geplaatst: *Men schaatst op de grote vijver mits betaling van 0,50 frank, ten voordele der armen van de stad.*

13 februari 1914

Het noorderpaviljoen van het Feestpaleis wordt met ingang van 15 februari verpacht voor een termijn van 3, 6 of 9 jaren. De huurders mogen in het lokaal concerten en bals geven, mits zich te gedragen naar de bestaande reglementen.

Zij mogen echter zonder geschreven machtiging van het schepencollege geen bals of muziekuivoeringen geven tijdens de feestelijkheden en vergaderingen, ingericht in de aanpalende zalen. Zij zullen ten andere geen rechtstreekse toegang hebben tot het overige van het Feestpaleis.

De huur is bepaald op 8000 frank per jaar voor de jaren 1914, 1915 en 1916, op 10 000 frank voor de volgende drie jaren en op 12 000 frank per jaar voor

de derde termijn, op voorhand betaalbaar per trimester.

De stad zal van haar kant geen toelating geven tot het openen van een ander spijshuis of een bijgevoegde drankgelegenheid dan hetgene dat thans bestaat.

18 februari 1914

In het park wijst bijna niets meer op de gewezen Wereldtentoonstelling. De plantsoenen zijn heropgekuist en aangevuld. Vele nieuwe boompjes worden geplant en weldra zal er van de tijdelijke verminking van de perken niets meer te bemerken vallen.

19 februari 1914

De heren Mulleneisen gebroeders, eigenaars van het Danspaleis in het park, brengen ter kennis van hun talrijk cliënteel, dat het eerste bal met verrassingen zal plaatshebben donderdag aanstaande 19 dezer, te beginnen van 7 uur. Het gemakkelijkste en genoeglijkste samenvoegen zal gedurende carnaval in het Danspaleis zijn! Ingang 1 frank.

(aankondiging)

23 februari 1914

Hallo, hallo! - Royal Casino in het park! - Groot gemaskerd bal op maandag 23 februari en zondag 1 maart - Ingang heren 2 frank, dames 1 frank.

(aankondiging)

28 februari 1914

In het park is de grote kuis reeds ver gevorderd, maar de Belvédèrelaan is nog één grote warboel. Aan de *Water-Chute* en de *Scenic Railway* herinnert niets meer. Alles is opgekuist en beplant.

De verblijfplaats van de Senegalezen is in een parkje met allerlei sparren herschappen. De *Japon Fleuri* en andere dergelijke aantrekkelijkheden hebben weer plaats gemaakt voor schone, grote grasperken en zelfs het vroegere lusthuis *Matadi* is verdwenen en door beplantingen vervangen.

Het enige dat in dit deel van het park nog herinnert aan de *Wereldfoor* zijn de kelders van het paviljoen *Delhaize*, die men aan het afbreken is.

Aan het in orde brengen van het speelplein werkt thans een talrijke ploeg tuiniersgasten.

5 maart 1914

Het deel van het park langs de Citadel- en Leopoldlanen is nog niet opge-

knap. Op de hoek staan nog steeds als reusachtige vogelverschrikkers twee geraamten van de torentjes die de ingang aan die zijde versierden en op het grasplein waar vroeger de ijzeren kiosk stond blijven hopen hout in de grootste wanorde liggen.

Men zou van ambtswege de torentjes moeten doen afbreken en het hout wegvoeren, opdat ook dat gedeelte van het park spoedig zou kunnen heraangelegd worden in het vooruitzicht van de talrijke wandelaars met de eerste schone dagen

9 maart 1914

Aangezien door de afschaffing van de muziekkorpsen bij de ruitery en het vertrek van het eerste linieregiment naar Ath te Gent de kapel van het tweede linie het enige krijgsmuziek meer is, zal het aantal concerten veel verminderen. Voorlopig zijn er geen meer op de Kouter. De donderdagconcerten in het park blijven behouden.

19 maart 1914

Het Danspaleis in het park. - Met halfvasten op zaterdag 21 en zondag 22 maart groot gemaskerd bal. - Prijskampen voor de schoonst verklede heren en dames.

Groot debuut van de koning van de tango, de heer James en zijn danseres van Parijs, professoren van de moderne dansen. Opschuddingwekkend! Ingang vrij.

(aankondiging)

2 april 1914

De koning en de koningin van de Tango Argentin, professor James en zijn danseres Zizi, vertonen zich de zondag-, maandag-, donderdag- en zaterdagavond in het Danspaleis.

Iedereen zal ze willenzien in de nieuwste dansen,, waaronder de Furlana, aanbevolen door de paus. Alle dagen open en vrije toegang.

(aankondiging)

8 april 1914

Op zaterdag 9 en zondag 10 mei worden in de grote zaal van het *Feestpaleis* ruitervedstrijden ingericht door de *Cercle Equestre*.

17 april 1914

Er is sprake van, de grote trap in ijzercement langs de hoofdgevel van het *Feestpaleis* af te breken. Hij beslaat een ruimte van 400 m² en had reeds herhaaldelijk klachten uitgelokt. De personen die langs daar de feestzaal willen binnen gaan worden bij slecht weder doornat voor zij de ingang kunnen bereiken.

De stedelijke hoofdarchitect, de heer Van Rysselberghe, heeft dienaangaande een ontwerp opgemaakt. De trap zou worden weggebroken om op deze plaats in de kazematten van de oude citadel een grote opening te maken van 7,50 meter. Voor deze opening zou een halfronde vestibule komen, waarin 3 poorten van elk 4,50 meter toegang zouden geven aan de rijtuigen.

Van deze halfronde zaal zou een gang leiden naar een tweede vestibule, waar aan het uiteinde twee trappen van 5 en 3 treden zouden uitkomen in de brede gang naar het gelijkvloers van de feestzaal. Dit werk zou niet teveel kosten aangezien de gewelven van de kazematten als grondvesten kunnen dienen.

Teneinde de huisbewaarder behoorlijk te huisvesten zou voor hem een verblijf worden ingericht onder de middentrap welke leidt naar de galerijen. Boven de ontworpen hoofdingang zou de wandelplaats voortgaan en de trappen aan het tweede uiteinde zouden behouden blijven.

18 april 1914

Het jaarlijks liefdadigheidsfeest van de *Gymnastische Volksmaatschappij* zal dit jaar op 31 mei aanstaande in de grote feestzaal van het park plaatshebben en gegeven worden ten voordele van de *Nationale Bond tegen de Tering*, afdeling Oost-Vlaanderen, geplaatst onder de hoge bescherming van de koning en de koningin.

1 mei 1914

De concerten in het park zullen heraanvangen op zondag 3 mei. Het eerste zal gegeven worden door de harmonie van de koninklijke maatschappij *Nijverheid en Wetenschappen*, onder het bestuur van de heer De Koster.

De bestendige kiosk die moest weggebroken worden om ruimte te maken voor een paviljoen van de Franse Koloniën tijdens de Wereldtentoonstelling is bijna weer heropgebouwd. Het werk wordt ijverig voortgezet om tegen zondag klaar te zijn.

15 mei 1914

De commissie van het Museum van Schone Kunsten houdt zich onledig met een betere schikking van de werken die in sommige zalen van het oude deel te dicht bij elkander zijn geplaatst en met de inrichting van de nieuwe zalen. Er zal vooraf een zaal in orde gebracht worden die men *Zaal der Gentse Kunstenaars* zal noemen en twee zalen *Scribe*, waar de kunstschaten worden verzameld welke door de grote kunstliefhebber aan de stad werden overgelaten.

16 mei 1914

Het besluit van 1 augustus 1912 over het verkeer in het park van de gewezen citadel wordt gewijzigd, doch uitsluitend voor wat het deel betreft dat begrensd is door de Leopold-, Citadel-, Hofbouw- en Parklanen.

- De ruiters, rijwielen, rijtuigen en andere hangende en ingespannen rijtuigen die uitsluitend dienen voor het vervoer van personen, zijn in gewone tijden toegelaten in de dreven van het park, ter uitzondering van de wegen en wegels door borduren van de dreven gescheiden. Uitzonderlijk mogen alle soorten van voertuigen verkeren op de bestaande Kruidtuinlaan, tussen de Park, Belvédère- en Hofbouwlanen.
- Het verkeer voor ruiters en allerlei rijtuigen, behalve de zieken- en kindewagentjes, is verboden in de dreven van de kazematten en de rozertuin tussen het oost- en het westpaviljoen van het *Feestpaleis*.
- Het verkeer voor ruiters en allerlei rijtuigen en rijwielen zal mogen opgeschort worden tijdens de openbare concerten of bij plechtigheden en feestelijkheden door de stad ingericht of beschermd.
- Het is verboden voertuigen en dieren met een snelheid te doen rijden welke het verkeer in gevaar zou brengen. Alle wedrennen zijn verboden, behalve met de toelating van het schepencollege.
- Het is aan de wielrijders verboden kinderen op hun in gang zijnde rijwiel te plaatsen, te rijden zonder de stuurstang vast te houden, de voettrappers los te laten, met verscheidene naast elkaar te rijden of elkander bij de schouders of de handen vast te houden.
- Bij droog weder is het aan de ruiters verboden hun paarden in galop te zetten op de lanen en paden waar hun verkeer toegelaten is.

18 mei 1914

Sedert een paar dagen heeft men het tuintje rond de prachtige symbolische

beeldengroep *Leie en Schelde* aan het kruispunt van de Kortrijksesteenweg en de Citadellaan (***thans de Charles de Kerchovelaan*) wat opgesmukt en de vazen die er rondom staan met verse bloemen versierd. Het is te hopen dat men voortaan minstens op zon- en donderdagen ook weer de fontein zal doen werken.

2 juni 1914

De prijsuitreikingen aan de leerlingen van de stadsscholen zullen dit jaar plaatshebben in de kleine zaal van het *Feestpaleis*. Voor het publiek zal opzettelijk een ingang worden gemaakt langs de grote zaal die door de warme serre te bereiken is.

3 juni 1914

De werkzame turnkring *Gymnastische Volksmaatschappij*, de oudste van onze stad, die sedert lang alle jaren een groot liefdadigheidsfeest inricht, deed dit zondag in de ruime zaal van het *Feestpaleis*, die zich uitstekend leent tot dergelijke feestelijkheden. Het aantal toeschouwers beliep zeker 3000.

Al de Gentse turnkringen verleenden hun medewerking en het programma, opgesteld door de turnleraar van de inrichtende maatschappij de heer Mys, droeg de goedkeuring weg van allen. De keurig samengestelde oefeningen werden zwierig en met de grootste samenhang door de verschillende groepen uitgevoerd.

Bijzonder echter werden de juffersafdelingen van de *Royal Club* van Gent en deze van Borgerhout toegejuicht, alsook de leerlingen van de weesjongensschool. Deze blijven steeds de lievelingen van het publiek. De oefeningen met dieren van de *Club der Verdedigingshonden* waren merkwaardig.

8 juni 1914

Gisteren had in de grote zaal van het Feestpaleis de automobiëlmeeting plaats, ingericht door de *Automobiël-Club der Beide Vlaanderen*. Het feest kende een schitterend verloop.

De ontzaglijke hal bood een lieve aanblik door haar smaakvolle versiering. Het zachte groen van de palmen werd aangenaam afgewisseld door de kleurenrijkheid van heerlijke bloemen. Gans de ruimte door slingerden zich feestguirlandes. De kleurige, zwierige zomerklederen van de dames gaven het geheel een schilderachtige aanblik, waartoe de prachtig aangelegde renbaan het hare bijdroeg.

Het muziek van het weesjongensgesticht behaalde veel bijval met de beste

stukken van haar repertorium. De verschillende wedstrijden werden warm betwist. De jury had het zeer druk, maar kweet zich van haar zo moeilijke taak op een wijze die eenstemmige gelukwensen verdient. De wedstrijden bestonden uit:

- behendigheidsproeven voor de challengebeker van de Automobiel-Club, naar aanleiding van haar 15de verjaring;
- gymkhana's met wiplank, snel achteruit, enz.;
- gezamenlijke oefeningen voor 12 rijtuigen;
- sierlijkheidswedstrijd voor gesloten, open en handelsrijtuigen.

Onder de tonen van de *Brabançonne* ging de algemene secretaris de heer A. Vander Haeghen daarna over tot de uitreiking van de beloningen: gouden, gulden, zilveren en bronzen eremedailles en lintentrossen. Aan de dames werden lieve bloementuiltjes aangeboden.

Het feest eindigde met de optocht van de rijtuigen rond het park. Tal van vreemde mededingers uit de voornaamste Belgische steden waren bij de verschillende wedstrijden van de partij.

Ter gelegenheid van het automobielfeest heeft men de berekening gemaakt van de zitplaatsen voor het publiek in het *Feestpaleis*. Er zijn op ieder amfiteater aan de uiteinden van de zaal 1 638 plaatsen of tezamen

3 276. Verder beschikt men voor de zaal zelf over 6 800 stoelen, wat een totaal aantal zitplaatsen geeft van 10 076.

Het feest van zondag heeft andermaal bewezen wat reeds vastgesteld werd tijdens het laatste ruitersfeest, dat het volstrekt noodzakelijk is een ingangspoort te maken waar de rijtuigen gemakkelijk het *Feestpaleis* kunnen binnenrijden, in plaats van tussen de smalle paden van de rozentuin te moeten zwenken om de zaal te kunnen bereiken. Het ware goed dat het gemeentebestuur die zaak eens grondig onderzoekt.

23 juni 1914

Er werd algemeen en terecht gevreesd dat het bouwen van het *Feestpaleis* ons park, dat zich zo statig ontwikkelde, zou geschaad hebben. Hier werden lachende plantsoenen opgeofferd, daar prachtige bomen geveld. Kortom, er scheen van de geliefkoosde wandelplaats der Gentenaars niets anders meer te zullen overblijven dan een gordel rond een stijf en koud gebouw, dat zich van het Museum van Schone Kunsten tot aan het speelplein uitstrekt.

Nu het park in volle wasdom staat mogen wij zeggen dat het niets van zijn vroegere pracht verloren heeft, maar daarentegen aantrekkelijker dan ooit is geworden. Van de verdwijning der bomen bemerkt men bijna niets en menige

nieuwe plantsoenen zijn aangelegd. De heer De Wilde heeft daarenboven een echt wonder tot stand gebracht dat elkeen naar het park verdient te lokken. Het is de *Rozengard*, op de plaats waar tijdens de *Wereldfoor de Tuin van Parijs* was, als tegenhanger van de smaakvolle *Tuin van Gent*.

Die *rozenkwekerij* biedt thans het prachtigste uitzicht dat men dromen kan. Duizenden rozen in wel aangelegde perkjes geplant staan in volle bloei en geven een kleurschat te aanschouwen die door een schilder niet te maken is, van de reinste witte tot de donkerste roodkleurige, dicht bij de grond of op hoge stammen.

Welk een zaligheid tussen die schatten te wandelen en de lieflijke geuren te genieten. Vooral van op de rots der Zwitserse tuinen in de nabijheid is het schouwspel verrukkelijk en heeft de *Rozengard* het uitzicht van een reusachtige mozaïek.

We vestigen nog de aandacht op een ander werk van de heer De Wilde: de schone wandeling rond het *Feestpaleis*, die verleden jaar ook een prachtige aanblik bood en ten volle verwezenlijkt wat beoogd werd door de liefhebbers van het schone, die streken voor het behoud van de citadel, een luchtwandeling op de kazematten.

Het is te hopen dat de beplantingsdienst ook de tijd en de middelen zal vinden om deze oude vestingsgordel zo netjes mogelijk op te schikken. Dan zal behalve zijn schaduwrijke lanen, het park ook aantrekkelijkheden hebben die men in geen enkel ander openbaar park kan aantreffen.

De reinigingsdienst zou tevens wel enige mannen met een vuilniskar mogen sturen om de grote kuis te doen in de hoek nabij de trap van het *Feestpaleis*, langs de kant van het gewezen restaurant Azalea. Die hoek is waarlijk walge-lijk. Men zou daar een afsluiting moeten plaatsen tussen de trap en het restaurant.

5 juli 1914

Er wordt thans fel gewerkt aan de inrichting van de nieuwe zalen waarmee het Museum van Schone Kunsten vergroot werd. In één der nieuwe galerijen zullen de werken van de oude Gentse schilders worden geplaatst. In de andere de werken der Vlaamse schilders uit de XIX° eeuw. Een derde zaal, gewijd aan de tekeningen, zal dit geheel vervolledigen.

13 juli 1914

Zondag heeft in het *Feestpaleis* het aangekondigde kunstfeest plaats met de uitvoering van de *Rubenscantate*, voorafgegaan door de kindercantate *De Wereld in*, door 1700 uitvoerders, onder leiding van Eduard Keurvels. Het

wordt een triomf. Er worden 9000 stoelen geplaatst en op de trappen langs beide kanten zijn 3 280 zitplaatsen of tezamen 12 280.

Het beste deel van ons volk zal op dat groot kunstfeest aanwezig zijn. Reeds 110 dag- en weekbladen deden zich vertegenwoordigen. Van de Vlaamse voormannen zullen de volksvertegenwoordigers Frans Van Cauwelaert en Heyndryckx aanwezig zijn en van onze letterkundigen Hugo Verriest, Stijn Streuvels en Cyriel Buysse.

16 juli 1914

De vakantiekoloniën zullen dit jaar in plaats van op het Farmanplein, de maaltijden gebruiken in het lokaal van de stedelijke schoolrefter, gevestigd in het Museum van Schone Kunsten. Aldus zal er gelegenheid zijn langs de zuidkant van de stad in de open lucht te verblijven. De kinderen die veraf wonen worden per tram naar het park gebracht en 's avonds naar hun wederzijdse wijken teruggeleid.

De koloniën duren voor de meisjes van maandag 3 tot en met donderdag 20 augustus, voor de jongens van vrijdag 21 augustus tot en met maandag 7 september, zon- en feestdagen uitgezonderd.

18 juli 1914

De *Rubenscantate*, het meesterlijk gewrocht van de toonkunstdichter Peter Benoit, werd voor de eerste maal te Gent uitgevoerd. Het moet niet gezegd worden dat na het slot heel de zaal het *Beiaardlied* meezong en aan de heer Keurvels een eindeloze hulde werd gebracht. Het was een Vlaams kunstfeest en de bijval zal voor de onvermoeibare inrichters, de heren Meert en Stevens, een voldoening geweest zijn.

Onder de voorname personen die de uitvoering bijwoonden vermelden we de heren Braun, burgemeester, Anseele, De Bruyne, De Weert en Lampens, schepenen, de heren Coppieters en Van Cauwelaert, de heer Verbeke, eerste voorzitter van het hof van beroep en Van der Linden, opzichter-beheerder van de hogeschool.

31 juli 1914

De concerten van zondagmiddag 2 augustus in het park zullen niet plaatshebben, daar door het binnenroepen van de militieklassen de maatschappijen niet meer over de nodige leden muzikanten beschikken om te spelen.

Feestpaleis

Alhier hoort men over niets anders spreken dan de mobilisatie en de oorlog. Een zenuwachtige opgewondenheid heeft zich van onze bevolking meester gemaakt bij het zicht van de buitengewone militaire maatregelen.

Gisteren zijn in de Sint-Pietersstatie zes bereden batterijen van het eerste artillerie aangekomen. De kanonniers werden met hun stukken naar de Citadellaan gestuurd, waar de caissons aan de Leopoldkazerne volgeladen werden met het voorgeschreven aantal houwitser. Daar bevonden zich heel wat nieuwsgierigen.

De opeisingscommissie van het ministerie van oorlog ving in het park onmiddellijk haar werkzaamheden aan: paarden voor de artillerie en de ruitrij, rijwielen en automobielen voor allerlei troepenbewegingen. Het leek wel een paardenmarkt.

De goed bevonden auto's werden ingeschreven en de eigenaars werd aangezegd ze ter beschikking van de krijgsoverheid te houden.

** Op 4 augustus brak de Europese oorlog uit. Duitsland verklaarde de oorlog aan België, Frankrijk, Engeland en Rusland. Duitse troepen vielen aan de oostgrens België binnen.*

11 augustus 1914

De eigenaars van automobielen en motorrijwielen der beide Vlaanderen moeten deze rijtuigen zo spoedig mogelijk in de warme serre van het Feestpaleis te Gent aanbieden. De waarde van deze voertuigen wordt in der minne geschat en dan worden deze verhuurd per dag dienst aan prijzen die verschillen tussen 15 frank voor kleine rijtuigen, 20 frank voor open en 25 frank voor gesloten rijtuigen. De personen die nalaten hun automobiel aan te bieden lopen het gevaar hun rijtuigen te zien aanslaan zonder vergoeding.

12 augustus 1914

Gisterenavond rond 11 uur zijn in de statie Gent-Sint-Pieters 3000 vrijwilligers uit Mechelen aangekomen. Zij werden ondergebracht in de grote zaal van het Feestpaleis, waar een aantal *Boy-Scouts* gezorgd hadden voor bussels vers stro, het nodige slaapgoed.

De jongelingen zullen verder in het park van de citadel in burgerkleding geoefend worden, om dan de leemten aan te vullen van de 9° en 12° regimenten.

22 augustus 1914

Het is een feit dat het grondgebied van onze provincie door de vijand betreden is geworden. Een deel van de Brusselse burgerwacht die in het Feestpaleis onder dak was gebracht, kreeg bevel de lokalen te ontruimen en langs de station Gent-Sint-Pieters naar de kust te vertrekken.

23 augustus 1914

Een zekere hoeveelheid benzine die nog voorhanden was in de warme serre van het Feestpaleis, waar de dienst van de auto's van het leger was ingericht, is door de pompiers in veiligheid gebracht.

27 augustus 1914

Van verleden nacht tot heden morgen 7 1/2 uur kwamen in Gent-Sint-Pieters treinen aan met vluchtelingen uit Mechelen, Dendermonde en omstreken. Minstens 7000 waren binnen de muren van de stad getreden. Met hetgeen zij hadden kunnen meeslepen werden ze allen overgebracht naar het *Feestpaleis*. In het park werden ze door gendarmen de weg gewezen. De politie zal er dagelijks toezicht moeten houden, want onzure elementen mengden zich tussen de ongelukkigen en vormen een gevaar voor hun schamele bezittingen. In één der zalen werden twee machines opgesteld om brood te snijden, dat aan de vluchtelingen werd uitgedeeld met koffie en karnemelk zoveel zij maar lustten.

Een bijzondere zaal is voorbehouden aan de moeders met zuigelingen. De leden van het *Rode Kruis* boden bij de aankomst een behulpzame hand.

28 augustus 1914

Past de naam *Feestpaleis* nog wel voor een gebouw waar thans zoveel ellende heerst? Aan het gewelf hangen nog de wimpels met de Belgische en Gentse kleuren, daartussen de oude standaarden, getuigen van Vlaanderens oude roem en welvaart, doch nu klinkt geen gezang noch muziek in de ruime hal. Nu dreunt het niet van *Nu mag de beiaard spelen*. Gezucht en geklaag rijst op uit de menigte ongelukkigen die daar woensdagnacht en gisteren in de voormiddag ontvangen en verzorgd zijn.

Alhoewel ze tot feestzaal bestemd was, bewijst ze als toevluchtsoord toch goede diensten. De zaal is verdeeld bij middel van de zware afsluitingen van de ruitfeesten en wapenspelen en een dikke laag stro bedekt de grond.

Overall zaten huisgezinnen bij elkaar. Een aantal zijn naar Eeklo gevoerd. Verscheidene die op de trein niet konden zijn naar het Feestpaleis terugge-

keerd.

De heer gouverneur heeft rond 4 uur de vluchtelingen bezocht. De ordedienst aan de ingangen werd verricht door de politie en de gendarmen. Wat later zijn er nog 600 aangekomen. Vele honderden zijn verzonden naar Zomergem, Lovendegem, Wondelgem, Oostakker en Lochristi.

Ze werden met de elektrische tramrijtuigen tot aan de dichtstbijzijnde station van de buurtspoorweg gevoerd. Men denkt dat er 8000 tot 9000 personen in het Feestpaleis verbleven hebben.

Gisteren werd nog 2500 kilo stro gebracht en 2400 broden werden opgesneden om de ongelukkigen te spijzen. Een bijgevoegde ambulancedienst van het *Rode Kruis* is ingericht in het *Paleis der Azalea's*.

1 september 1914

Vooraleer de vluchtelingen uit Mechelen, Leuven en andere plaatsen aankwamen werden de lokalen van het gewezen restaurant *Azalea* bestemd voor herstellende gekwetsten, onder het toezicht van dokter Cruyl, gemeenteraadslid. Door de toevloed van de burgers die uit hun wederzijdse steden verjaagd waren werd de zaal spoedig in orde gebracht voor gebrekkige ouderlingen en kinderen die in de grote zaal van het Feestpaleis niet op het stro konden slapen.

Dank zij de opoffering van mevrouw Feyerick-Braun, omringd door een zwerm dames en juffers, was alle spoedig in orde.

3 september 1914

Nieuwe vluchtelingen zijn ondergebracht in het park en velen namen hun intrek in de kleine feestzaal. Later in de avond zijn nog eens twee overvolle treinen te Gent-Sint-Pieters aangekomen.

Het getal verdrevenen werd zo groot dat ze niet allen in het Feestpaleis onderkomen konden vinden en velen moesten naar het feestlokaal *Vooruit* aan de Bagattenstraat worden geleid.

Anderen die met de trein van 9 uur 30 waren aangekomen en de nacht in het *Feestpaleis* doorbrachten, zijn naar Diksmuide vertrokken.

4 september 1914

In het Feestpaleis komen voor de vluchtelingen telegrammen, brieven en postkaarten toe in het daar ingerichte bureel.

Hoelang nog zal men in reusachtige letters boven een afhankelijkheid van het toevluchtsoord, waar zoveel ellende wordt gelenigd, het opschrift zien prijken

Palais de la Danse? Het is nu wel niet het ogenblik om aan dansen te denken!

8 september 1914

Aangezien vele gemeenschappen tussen Gent en Antwerpen afgeschaft zijn, komen er uit die richtingen geen vluchtelingen meer te Gent. De feestzaal van het park is thans ledig. De zieken zijn naar het gasthuis overgebracht, de ouderlingen naar het gesticht. De ambulanciepost is gesloten.

12 september 1914

Sinds twee dagen zijn geen vluchtelingen meer toegekomen in het Feestpaleis. Om te slapen zijn er nog een 900-tal uit alle streken van het land, vooral uit Mechelen en Aarschot. Over gans de lengte zijn een zestal afdelingen gemaakt, van elkander gescheiden door stoelen. Iedere afdeling is bedekt met stro tot slaapplaats.

Voor het eten wordt het aantal hier op 1500 geschat. De Mechelaars keren langzamerhand naar huis terug.

16 september 1914

De beweging in het Feestpaleis is veel verminderd, alhoewel er nog regelmatig een zeker getal ontheemden verblijven. Het zijn meestal geen rechtstreekse vluchtelingen, maar personen uit de onveilige steden en gemeenten, die na hun eerste aankomst te Gent naar andere oorden verzonden werden en nu over Gent naar hun geboorteplaatsen wensen terug te keren. Aan allen wordt één nacht huisvesting en het nodige voedsel verstrekt.

De verpleegden verblijven nu niet meer in de grote zaal maar in de broeikas die kan verwarmd worden en waar de enkele nog opgenomen gezinnen de nacht doorbrengen. Verder is er nog een kinderkamer en een slaapzaal waar meest ouderlingen gevestigd zijn. Zieken worden dadelijk geweerd en naar het burgerlijk gasthuis overgebracht.

De ambulancie in het gewezen restaurant Azalea is helemaal ontruimd maar bedden, verbandkamer, enz. zijn volkomen in orde gebleven om op alle noodzakelijkheid voorbereid te zijn.

De vluchtelingen die enige hulpmiddelen bezitten en een schamele huisvesting kunnen betalen mogen alle dagen in het Feestpaleis komen eten.

De verschillende diensten staan onder het bestuur van de heren schepenen Heyndryckx en De Bruyne, bijgestaan door de heer D' Hondt, bestuurder van het burgerlijk gasthuis. Verscheidene dames en juffrouwen verlenen hierbij alle hulp.

18 september 1914

Gisteren werden rond 6 uur in de morgen de bewoners van de Leopoldlaan en de aanpalende straten door een salvo uit hun slaap gewekt. Een verrader was in het park voor de kop geschoten.

Zekere D., Belg, 35 jaar oud, geboren te Longueville en woonachtig te Elsene, werd in de volgende omstandigheden aangehouden en door de krijgsraad van Oost-Vlaanderen ter dood veroordeeld.

Een talrijke afdeling soldaten en gendarmen waren nabij een brug verborgen om er een groep van 50 *Uhlanen* te verrassen. D. deed deze op tijd teken om terug te keren. De *Uhlanen* konden ontsnappen maar hij zelf werd aangehouden. Het doodvonnis is dan gisteren om 6 uur voltrokken.

D. was in de hulpgevangenis opgesloten en werd met een celrijtuig naar het park gevoerd tot nabij de grot. Hij verliet het rijtuig met een sigaret in de mond. Zijn handen waren op de rug gebonden.

Men plaatste hem voor het rotspad en aan de overzijde stelden zich 20 gendarmen op. Een zakdoek werd de veroordeelde voor de ogen gebonden en een adjudant gaf het kort bevel *Vuur!* De man stortte dood ten gronde. Gerechtigheid was geschied. Het lijk werd in een withouten kist gelegd en in de doodwagen geplaatst die in de nabijheid stond.

19 september 1914

De inrichting in het Feestpaleis heeft gisteren het bezoek ontvangen van de heren Powell van de *New York World*, Peterson van de *Chicago Tribune* en Miss Geis, een schrijfster die voor haar eigen rekening reist. De Amerikanen werden begeleid door de heer Van Hee, onderconsul van Amerika.

29 september 1914

Door de nieuwe beschietingen van Mechelen en Aalst hebben wij zondag weer een toevloed van vluchtelingen gekregen. Gisterenavond om 7 uur waren er in de grote zaal en de warme serre meer dan 8000 aangebracht en moest er een onderkomen gevonden worden voor 3000 ongelukkigen, waaonder vele vrouwen en kinderen.

30 september 1914

De vluchtelingen blijven in onze stad toestromen. Nu uit Lede en Duffel. Het personeel dat met zoveel toewijding de dienst in het Feestpaleis verricht is letterlijk afgemat. Men begint naar andere geschikte lokalen uit te zien. De grote zaal van de Casino aan de Coupure, het nieuw seminarie aan de Reep, de

gewezen burelen van de Wereldtentoonstelling, enz.

1 oktober 1914

Volgens de bedienden van het Feestpaleis waren er gisteren minstens 20 000 vluchtelingen te Gent. Sindsdien zijn er een aantal naar Oostende vertrokken. Degenen die naar Aalst dachten terug te keren hebben daar van afgezien.

4 oktober 1914

De oproep aan de Gentse bevolking gericht door de dames die zich onledig houden met de zieken in de zaal van het Feestpaleis heeft vruchten gedragen. De zendingen van wiegen en slapingen zijn zo veelvuldig geweest, dat er nu genoeg zijn om alle kleine zieken behoorlijk te slapen te leggen. De dames verzoeken de pers al de milde schenkers hartelijk te willen bedanken.

7 oktober 1914

Gisteren zijn andermaal enige honderden vluchtelingen in het Feestpaleis aangekomen, nu uit Schoonaarde, Wichelen, Wetteren en Zele. De dienst is thans geheel en al verenigd in het Feestpaleis.

12 oktober 1914

Gisteren werd hevig gevochten in de nabijheid van Gent. Heel de avond was er in de stad een grote troepenbeweging. Meest al de soldaten, Verbondenen en Belgische, verlieten ons in alle richtingen tot er geen enkele meer te Gent was.

In de vroege morgen zijn uit het Feestpaleis en de *Azaleazaal* in het park, zieken die enigszins vervoerbaar waren naar de statie Gent-Sint-Pieters overgebracht om in westelijke richting vervoerd te worden. Talloze vluchtelingen verkozen ook het vertrek boven een onveilige toestand in onze stad.

** Op 12 oktober werd de stad Gent door de Duitse troepen bezet.*

30 oktober 1914

Duitse ambulanciën zijn na het vertrek van de vluchtelingen ingericht in het Feestpaleis en de beide restaurants. Het lazaret in de grote zaal is voor de lichte zieken, het Casino aan de Coupure en andere gebouwen voor de zwaar gekwetsten.

2 november 1914

Zondagmorgen 1 november had in het park een marsparade plaats voor het Duits garnizoen van onze stad. De staf en de officieren hadden plaatsgenomen aan het restaurant *Azalea*. Daar tegenover stond het muziekkorps, dat tijdens de optocht *Die Wacht am Rhein* speelde.

4 november 1914

Het verkeer over de Maria-Hendrikplaats is volkomen verboden zone geworden wegens het aanbrengen en wegvoeren van gekwetste Duitse soldaten. Dagelijks komen treinen met gekwetsten voor een kort verblijf in het Feestpaleis of de normaalschool. Begeleid door een muziekkorps marcheren ze dan weer naar de statie, om verder te trekken naar het westelijk front.

5 december 1914

Teneinde niemand zijn broodwinning te ontnemen heeft het gemeentebestuur zoveel mogelijk de werklieden van de stedelijke dienst laten werken. Zelfs werd bevel gegeven tot het uitbreiden van de parkbeplantingen.

In de Kleistraat, die de verlenging uitmaakt van de Parkplaats, bestond langs de spoorweg een strook grond die zeer moeilijk te verdelen was in loten voor bouwgrond. Die is nu veranderd in een openbare tuin. Het besluit heeft toegelaten een bijgevoegde ploeg werklieden te gebruiken tot het effen leggen van de grond.

Het vervoer wordt gedaan bij middel van kruiwagens, om zoveel mogelijk werkvolk te gebruiken. De nieuwe tuin zal een soort vergroting zijn van het park van de citadel, waarmee hij door de Parklaan verbonden is.

Niettegenstaande de moeilijke vervoerdienst zullen de hovingen van de stad en het park in de aanstaande lente toch voorzien worden van tulpen. De knollen die van Holland kwamen zullen nu gewonnen worden in de reserve welke voortkomt van de bijzondere kwekerijen, ingericht door de dienst van de Wereldtentoonstelling.

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "De Gentse citadel en het Citadelpark, deel 2 (1908-1940)", 320 pagina's, oktober 2004, uitgave in eigen beheer.